Josep Juan: “Parlar de recuperar els sediments per salvar el delta de l’Ebre a mig i llarg termini amaga la inacció del present”

written by Redacció Unilateral | 23 de gener de 2021

La necessitat de recuperar els sediments retinguts als embassaments del tram final de l’Ebre com a principal solució per salvar el Delta es troba ja en boca de totes les administracions, especialment, arran dels estralls causats a la zona pel pas del temporal Gloria fa un any. La mesura, apunten, s’ha de materialitzar a mitjà i llarg termini, atesa la seva elevada complexitat. Un argument que vol “amagar la inacció del present”, segons denuncia l’activista i doctor en Ciències Socials Josep Juan, que acaba de publicar el llibre ‘Terra Presa. Per una nova política de sediments’. Creu possible i necessari actuar de forma immediata, especialment, en àmbits com la reparació de les comportes de fons de les preses, també per raons de seguretat.

“En el camp de les idees i els discursos, la percepció de la importància dels sediments està més present del que estava. Però, francament, crec que de moment s’està quedant massa aquí. Quan es parla d’una solució a mitjà i llarg termini, per mi amaga una inacció al present. Per tenir resultats a mitjà i llarg termini necessitem actuar ja, al present i amb urgència, a més”, subratlla Juan. Fundador i cara visible de l’associació Sediments, veí de Poble Nou del Delta, un dels nuclis de població que més pot patir en els pròxims anys la regressió i la subsidència que pateix l’espai, combinada amb l’increment del nivell del mar pel canvi climàtic, Juan coneix de primera mà de què parla.

Fins fa molt poc, únicament entitats de defensa del territori com la Plataforma en Defensa de l'Ebre o la mateixa Associació Sediments, organitzacions ecologistes o experts acadèmics predicaven sols al desert reivindicant el paper de la gestió i l'aportació de sediments, en el context també de cabals ecològics suficients per al tram final del riu, com la garantia de supervivència del Delta. Un plantejament que topava amb l'escepticisme manifest de les administracions competents o de les mateixes comunitats de regants del Delta, tradicionalment partidaris de mesures dures a la costa per aturar la intrusió marina.

Però la fragilitat de l'espai natural davant la virulència del mar i els efectes del canvi climàtic evidenciada pels embats de temporals com el Gloria i, més recentment, el Filomena, ha modificat considerablement aquest escepticisme original. El Pla Delta de la Taula de Consens ja parla de recuperar els sediments i també ho fa el Pla de Protecció del Delta que prepara el govern espanyol. Alcaldes i Generalitat assumeixen també, públicament, la qüestió dels sediments com a part essencial de l'estratègia per preservar l'espai.

Les qüestions de fons

A la pràctica, però, lamenta Juan que aquestes declaracions de bona voluntat no passin d'anuncis de projectes inconcrets i futuribles. "Ara mateix, el govern espanyol només planteja l'anàlisi dels sediments i una prova pilot al riu Siurana. Què passa amb les comportes de fons? Què passa amb un pla de gestió dels sediments de la conca de l'Ebre? Què passa amb un bypass per hidrosucció amb buidatges de l'embassament com a tècniques més aplicables? Per què no es comença a projectar això? Ningú en parla i això són les qüestions de fons", argumenta.

Creu que l'apel·lació pública als sediments que fan les diferents administracions competents al Delta és una forma de "satisfer tothom" i "calmar els ànims", mentre les actuacions

continuen focalitzant-se a la costa, amb grans moviments de sorres d'un punt cap a uns altres que suposen un gran cost econòmic i ambiental. "Jo no dic que no ho facin: portem 65 anys de retard, sense actuar i el Delta debilitant-se, estem en un punt de no retorn i tots corren. Però actuar amb urgència al litoral no ha de deixar d'implicar actuar als embassaments amb urgència. Ens diuen que ens hem de resignar a moure sorres d'un lloc a un altre?", apunta, tot reclamant solucions més "lògiques" i "integrals", que són les que han permès que el Delta "existeixi": el trànsit de sediments riu avall.

El llibre repassa la situació –històrica i present- de la conca de l'Ebre, les experiències i tècniques disponibles per facilitar el trànsit de sediments riu avall així com a través de la xarxa de regadiu del mateix Delta, com els pagesos de l'arròs feien antigament pagant un cànon de colmateig que els garantís anualment l'entrada d'aigua amb sediments per fertilitzar i recréixer els seus camps.

Menys d'un 10% arriba

Però des de fa més de sis dècades aquests sediments s'acumulen a les preses de Mequinensa i Riba-roja, principalment. "És una quantitat molt gran que donaria una tranquil·litat al delta de l'Ebre les pròximes dècades", indica. Només una petita part, menys del 10%, dels dos milions de tones anuals que s'estimen que podrien arribar en un any a l'embassament de Riba-roja arriben efectivament a la plana deltaica. Diferents estudis calculen que mantenir la morfologia actual de l'espai requerien aportacions anuals entre un i dos milions de tones a l'any. "Si en pogués sim treure 500.000 tones anuals, seria millor que res", insisteix, tot recordant que aquesta seria la previsió del projecte impulsat per la Confederació Hidrogràfica de l'Ebre entre Mequinensa i Riba-roja d'Ebre.

Però els obstacles són diversos: d'índole tècnica, efectivament, però sobretot econòmica i política. Juan

insisteix que una de les grans assignatures pendents per facilitar el trànsit de sediments a la conca són les comportes de fons de les preses, que ajudarien a mobilitzar el material riu avall. Són estructures, però, que es troben inutilitzades i molt possiblement soterrades sota milions de tones de llots. Una situació, recorda, que hauria d'haver-se resolt ja fa molt, amb una anàlisi i caracterització dels sediments existents, acompanyada d'un projecte per posar-les en funcionament.

La responsabilitat d'Endesa

Juan, de fet, explica que aquesta presa no podria resistir una avinguda del riu amb cabals de 7.000 metres cúbics per segon perquè aquests desguassos de fons es troben "obstruïts". "És un tema de seguretat, s'estan saltant la normativa. Per sota de Riba-roja hi ha pobles, una central nuclear i un Delta. Això els posa en perill. Ningú en parla perquè implica Endesa i no interessa. Però és un fet: les normes de seguretat estan per ser respectades", remarca.

En aquest sentit, 'Terra presa' posa també sobre la taula que el contracte de concessió per part d'aquesta companyia elèctrica l'obligava anualment a cedir a l'Estat un 25% de la producció energètica per a usos socials "i no ho fa". En el cas del pantà de Mequinensa, representaria uns 7 milions d'euros anuals que, en el còmput històric total de 60 anys, elevarien el deute al voltant dels 450 milions.

El treball de Juan i la publicació posterior del llibre han estat finançats per la XXV Beca de recerca Pepita Duran Martí i ha comptat amb el suport de l'Institut per al Desenvolupament de les Comarques de l'Ebre, entre d'altres. Segons el mateix autor, dels dotze euros que costa cada exemplar quatre es destinaran a l'Associació Sediments, quatre als distribuïdors i quatre a les llibreries, amb l'ànim de fomentar el comerç local.